

ИСТИНИ ИЛИ НЕИСТИНИ ?

(за някои методи на създаването на „доказателства“
от д-р Пл. Пасков и неговия екип)

І част

Наскоро, подтикнат от един опонент във Facebook, гледах няколко клипа с участието на д-р Пламен Пасков, качени в YouTube, повечето от които са заснети предавания на телевизия „Alfa” и от тях е монтиран цял филм с продължителност над 3,5 часа, посветен на т.нар. „Големите 5 лъжи в историята на България“ (1.Тангра не е бил предхристиянски бог на българите; 2.“Прабългарите“ били тюрки по произход; 3.“Траките“ били нещо различно от българите; 4.“Хан“ Аспарух бил създал нашата България; 5.“Славяни“ и „славянство“). Според категоричните заявления на Пасков лъжите били всъщност много повече, но екипът му (двадесетина специалисти историци, археолози, лингвисти и пр. според собствените му думи) подбрал споменатите пет като най-важни. Самият Пл. Пасков е представян във филма като „историк“ и „изследовател“, макар че сам той на няколко пъти подчертава, че става дума за колективен продукт и дава да се разбере, че е по-скоро говорител. С последното съм напълно съгласен. В други публични изяви на д-р Пасков (напр. участие в предаването на Ст. Керев и един „Открит урок по история с Пл. Пасков“, състоял се в Димитровград през 2015г., клипове от които също са качени в YouTube), в които се повдигат същите въпроси, предмет на предаванията на телевизия Alfa с негово участие, той коментира не просто по аналогичен начин, а с буквално същите думи и фрази, които използва и във филма „Големите 5 лъжи ...“ – факт, който подсказва за наизустяване и репродуциране. На същата мисъл навеждат и някои крайно нелепи и елементарни фактологически грешки, които не могат да бъдат обяснени с рисковете на живото предаване.

Атаките и претенциите на д-р Пасков са насочени както срещу конкретни български историци (напр. Васил Златарски и Веселин Бешевлиев), така и срещу нашата историческа наука въобще. Не може да се каже, че тя е без укор и петно както в чисто научно, така и в някои други отношения, но обвиненията едва ли не във всички смъртни грехове ми се струват прекалени. Твърди се, че се подминавали (укривали?) и преиначавали източници, че интерпретацията на историята се правела не от научни, а от презумптивни, непатриотични и политически позиции, че писането на учебниците по история било платена поръчка на неупоменати външни фактори, чието намерение било разединяването и обезличаването на българския народ, а чиято цел – неговото подчиняване и т.н.

Предаванията, от които е монтиран филмът, са изградени на принципа на лекция, прекъсвана от кратки диалози между госта и водещия и са предназначени за широка и непретенциозна публика без сериозни исторически познания, на която именно поради това лесно може да бъде въздействано. За постигане на съответното внушение лекцията е разнообразна чрез презентация от върволица слайдове, които я онагледяват и които следва да „верифицират“ словото на лектора. Дали тези слайдове съдържат истини или неистини средностатистическият зрител в повечето случаи няма как да разбере, ето защо чрез всичко това той е по-скоро облъчван, отколкото информиран и убеждаван, макар че вероятно най-често остава с впечатлението, че това, което му се поднася, е чистата истина. Не е никак случайно, че думата „лъжа“, адресирана към академичната история, се повтаря толкова често в хода на лекциите. Същото е предназначението на претенциозния лозунгообразен израз „казал – показал – доказал“, с който д-р Пасков непрекъснато си служи като с мантра и в чието неотстъпно и категорично спазване се старее да увери публиката.

Когато обаче се погледне с критично око всичко това, незабавно изпъква както историческият дефицит, така и превратните и манипулативни внушения на лекциите и презентациите към тях и става ясно, че претенцията на Пламен Пасков че говори и доказва истини в опозиция на академичните „лъжи“, не е нищо повече от претенция.

Целта на бележките, които правя, не е да полемизирам задочно с д-р Пасков по съществуването на въпросите, които той повдига – за такава цел теренът на Facebook е твърде ограничен – а да покажа по какъв начин той и неговият екип фабрикуват „доказателствата“ за твърденията си, поднасяни на широката публика. За жалост, тези „доказателства“, независимо от наукообразната форма, в която са старателно опаковани, нямат почти нищо общо с науката, което дори само по себе си говори твърде зле и за истинността на твърденията.

Ето и конкретни примери* за това – с известно старание за пестеливост, за да не станат тези бележки прекалено много и безкрайно дълги:

Част I: Тангра не е бил предхристиянски бог на българите

1.[00:21:48 – 00:29:32] Почти една четвърт от времето в тази част на филма е посветена на коментар върху спорния фрагментарен гръцки надпис, в който Веселин Бешевлиев е разчел „Тангра“.

*Към всяка бележка е отбелязано времето (час, минути, секунди) от филма, за да могат желаещите да проследят самите кадри, за които бележката се отнася.

На този слайд са показани отливки от запазените крайни части на колоната. На дясната част се разчита „ТА“, а долният ред на лявата част започва с „ГГРА“ – това са двете срички, образуващи думата „Тангра“. Д-р Пасков образно обяснява в какво се състои повредата на колоната, остро атакува частичната възстановка, направена от Бешевлиев и въобще отхвърля възможността надписът да съдържа „Тангра“. Най-съдържателният му аргумент, извън изказаните общи съображения срещу разчитането, е: *„имаме нещо, което може би не е било една дума. Не се знае дали едното не е край на друга дума на предишния ред, а това не е началото на ново изречение на нов ред.“* Но точно това е невъзможно: остатъчното „ТА“ в края на предния ред, разглеждано само по себе си, може да бъде и финална, а не начална сричка на дума. Но ако приемем такава възможност, това ще означава, че на следващия ред е стояла дума, започваща с „ГГРА“. Обаче в гръцки няма дума, която да започва с двойна гама, така че това допускане води до напълно задънена улица. С други думи като алтернатива остава само разчитането на Бешевлиев, защото в гръцки няма и дума, която – при евентуално липсващо начало – да продължава и завършва с „тауура“. Разбира се, с това уточнение не твърдя нищо по съществуването на въпроса за предхристиянската религия на българите. Този въпрос е и вероятно още дълго време ще остане открит.

Може би трябва да се спомене и това, че има още един източник, който споменава Тангра/Тенгри като български бог: това е писмо от седми век, препис от което днес се съхранява в Берлин. Наистина, този паметник не е много известен, но все пак Бешевлиев е знаел за него, защото го отбелязва мимоходом на едно място в своя публикация.

2.[00:33:57 – 00:35:03] В тази част от предаването се коментира владетелската титла у българите, известна във формата ΚΑΝΑΣΥΒΙΓΙ от каменните надписи от IX век и д-р Пасков е сигурен, че тя има значение „княз от Бога“, като съставката „от Бога“ е пълна успоредица на гръцкото „ἐκ Θεοῦ“. Но подобно тълкуване силно се препятства от текста на Чаталарския и Мадарския Омуртагови надписи, където стои: „ΚΑΝΑΣΥΒΙΓΙ Ο ΜΟΥΡΤΑΓ Ο ΕΚ ΘΕΟΥ ΑΡΧΟΝ“ и „Ο ΕΚ ΘΕΟΥ ΑΡΧΟΝ ΚΑΝΑΣΥΒΙΓΙ Ο ΜΟΥΡΤΑΓ“.

Част II: “Прабългарите“ били тюрки по произход

Веднага трябва да се отбележи, че в тази част д-р Пасков отправя доста логични и приемливи критики по адрес на тюркската теория за произхода, критики, които всъщност не са нови, но са несъмнено справедливи. Но – независимо от заглавието на тази част на предаването – не се задоволява да аргументира своите несъгласия с тази теория и да посочи нейните несъобразности и слабости, а преминава към аргументиране и пропагандиране на автохтонната, с което излиза извън рамката на заявената тема.

3.[1:10:00 – 1:17:12] След като дълго коментира в доста общ план кои и какви са тюрките, подчертавайки многократно различията между тюркските номадски култури и българската и споменавайки често т.нар. интердисциплинарен метод, Пламен Пасков прибавя: „ ... би следвало – ако сме добросъвестни изследователи – да се опитаме да намериме изображенията на лицата на тези хора, които са живели във тези времена, за които нашите днешни учени ни твърдят, че тука, видите ли, някаква голяма и силна орда българска със смешни малки кончета и със монголоидни конници дошла, направила наш *та* могъща България, просто някакси изчезнала, разтопила се, няма я.“ Не става много ясно каква е връзката между лицата на древните българи, силната орда и смешните малки кончета. Във всеки случай може да се предположи, че за д-р Пасков – когато става дума за тюркски произход - под това непременно трябва да се разбират хора с „дръпнати“ очи.

За да докаже, че българите не са с монголоидни черти, д-р Пасков показва дълга поредица скулптурни и фрескови, подчертано европейски изображения от българските земи: от вила „Армира“ (IV в. сл. Хр.), от Казанлъшката гробница (IV – III в. пр. Хр.), от Рогозенското съкровище (VI – IV в. пр. Хр.) (но не от Панагюрското – вероятно негърските глави са го възпрели), т.нар. скулптурен портрет на Севт III от Голямата косматка (IV – III в. пр. Хр.) (представен като Терес), от гробниците при с. Александрово и Оструша (IV в. пр. Хр.), от Мадридския препис на хрониката на Скилица (XII в. сл. Хр.), от българския превод на Манасиевата хроника (XIV в. сл. Хр.) и т.н. Но българи ли изобразяват те? Според Пасков – да, защото за него българите са местно население, населяващо Балканите от хилядолетия. Само че автохтонната хипотеза е хипотеза, понеже не е

доказана, а само след като (и ако) бъде доказана, могат да се правят такива сравнения, тъй като тогава би било сигурно, че тези изображения (най-вече ранните) са на българи и то българи до ранносредновековния период. Понастоящем този „аргумент“ на д-р Пасков не е никакъв аргумент.

4.[1:25:58 – 1:17:12] Налага се да отбележа едно дълго изказване на д-р Пасков от тази част на филма, което буквално поразява със своята повърхностност и с дефицита на познание относно базова фактология: „ ... идват тези, видите ли, кривокраки конници на смешни малки кончета, сразяват непобедимата ромейска войска, огромна ромейска войска – указано е в източниците, че императорът е тръгнал срещу, във тази битка срещу България във 680-681 година със цялата си армия. Тази армия буквално преди 1-2 години е победила страшните по цял свят араби, които вече са в средата на Испания и са подминали даже Испания частично. Т.е. императорът тръгва със цялата си войска срещу някаква, видите ли, тюркска ордичка, която била на някакво островче и ... и ... изобщо – непонятна история. Тази смешна малка орда, без да има оръжие за масово поразяване, без да има картечници, без да има никакви други страшни средства, е победила тази огромна, фактически цялата ромейска войска. Ромейската войска се впуска във бяг, тази смешна малка ордичка преследва, избива ромейската войска, попътно превзема крепостта Варна, тогава Одесос, без ... значи някой трябва вероятно да си представя Варна като някакво малко дървено каубойско фортче, щом такава малка армия или ордичка може да направи такова нещо. Отново казвам: нещата стават комични.“

Действително, нещата са комични. Защото: 1.Никой учен не говори за никакви „кривокраки конници на смешни малки кончета“; 2.Арабите ще стъпят на испанските брегове двадесетина години по-късно; 3.Одесос изобщо не е превзема по време на тези събития и няма специалист, който да твърди такова нещо.

Тук д-р Пасков, смятайки, че иронизира българските учени, фактически иронизира собственото си незнание. Останалата част от изказването говори достатъчно и сама по себе си.

Част III: “Траките“ били нещо различно от българите

5.[1:47:12] и [1:47:31] На показаните един след друг два слайда – първият посветен на Касиодор, а вторият – на Енодий, стои твърдението, че според тези автори българите са стар мизийски или илирийски народ. На първия от тези слайдове четем: „Касиодор пише, че „Българите са стар мизийски или илирийски народ“ – т.е. твърдението е представено като цитат от самия Касиодор. На втория слайд е записано само, че „Енодий Тицийски (473 – 524, епископ, придворен историк на готския крал Теодорих) също посочва, че българите са стар мизийски или илирийски народ“. На нито един от двата слайда обаче тези данни не са приведени

в оригинал, нито не е посочено откъде (произведение, издание, страница) са взети. Това не е учудващо – в текстовете, писани от Касиодор и Енодий, няма такова твърдение. Така че „Българите са стар мизийски или илирийски народ“ е фалшив цитат и Касиодор никога не е писал такова нещо (както и Енодий).

Горното твърдение д-р Пасков и екипът му най-вероятно са заимствали в готов вид от Ганчо Ценов, който на няколко места на с. 45 от „Кроватова България и покръстването на българите“, изд. Хелиопол, 2004 отбелязва като заключение на разсъжденията и тълкуванията си върху тези автори: „Няма по-необоримо свидетелство, че българите са стари тракоилирийци от това на Енодий. Същото се разбира и от Касиодор, министъра на Теодорих Велики“; „Касиодор и Енодий потвърдиха по един блестящ начин тезата, че българите са стари тракоилирийци. ... защото старите автори са считали българите за стари мизийци и стари илирийци.“

Дали заключението на Г. Ценов е правилно или не, може да се спори. Но че Касиодор и Енодий не са писали това, което Пламен Пасков чрез слайдовете си твърди, че са писали, е напълно безспорно.

6.[1:50:50 – 1:51:31] Прави впечатление колко подборно се ползват източниците в тези предавания. Разбира се, лимитираното време и структурата на изложението често налагат това. Обаче в коментарите, които д-р Пасков прави, той нито веднъж не споменава средновековен автор или текст, противоречащи на съответната му теза, което създава у зрителите постепенно убеждението, че такива въобще няма. Вероятно такава е и целта на този маниер на поднасяне на информацията. Противоречащи на Пасковите хипотези средновековни автори има, но те са внимателно заобикаляни и за тях въобще не става дума. А ако Пламен Пасков има претенцията на изследвач на историята, той е длъжен не само да показва и тълкува удобните източници, а да показва и опровергава и неудобните. Това не е направено нито веднъж. Нещо повече: Пасков заобикаля и данни у цитираните от него автори, когато те го опровергават, прецежда информацията през филтъра на изгодата, а дори да приемем, че за това думата „манипулация“ е твърде силна, все пак подобен подход няма нищо общо с обективността. Пример за това:

На слайд, посветен на Лъв Дякон, четем: „Лъв Дякон Λέων ὁ Διάκωνος (византийски историк от 10 век) упорито нарича българите **мизи**“. Това е вярно – Лъв Дякон нарича българите точно така. А като коментар на слайда, д-р Пасков ни внушава, че наричайки българите мизи, Лъв Дякон е уверен, че те са местен, балкански народ: *„Лъв Дякон – той също повтаря, т.е. вече няма къде да се криеме, излиза, че това трябва да бъде прието, трябва да бъде разгледано и трябва да влиза в учебниците по история: българи е равно на мизи, като тука става нещо интересно – самите византийци пишат за мизи, за скити и за българи много често като синонимни форми, т.е. слагат знак за равенство между тези определителни названия. Същият този Лъв Дякон във едно друго свое произведение, където описва една битка на българите със Източноримската империя, пише за мизи и за скитски меч на една и съща страница, за една и съща*

битка. Т.е. слага знак за равенство между мизите и нашите така наречени от него скитски мечове.“

Ще подмина забавната идентификация на мизите с мечовете, както и факта, че от Лъв Дякон е запазено само едно произведение, а не две, за да посоча нещо много по-съществено. В своята „История“ Лъв Дякон пише: „Казват прочее, че мизите се отделили от северните котраги, хазари и кумани и напуснали бащините си жилища. Скитайки по Европа, завзели и заселили тази страна по времето, когато Константин Погонат управлявал ромейската държава и по името на своя племенен началник Булгар я нарекли България. За това има и друг разказ, който гласи така: Когато на ромейския император Юстиниан бил отрязан носът и бил заточен от Леонтий в Херсон, успял с хитрост да избяга оттам и пристигнал в Меотида. Той привлякъл на своя страна мизийския народ при условие да го възстановят на престола, срещу което ще получат големи награди. Мизите го последвали и след като завзел властта, те получили от него страната, която се намира между Македония и Истрос. Там се преселили те и, винаги готови да воюват, принуждавали ромеите към чести войни, отвличали в робство населението и опустошавали тракийските области.“ (Leonis Diaconis Calonensis Historiae libri X, ed. Nasii, Bonnae 1828, p.103₁₈ – 104₁₂; Leonis Diaconi Caloensis Historie libri decem, lib. VII, 7 – J.-P. Migne, PG, t.117, Paris 1894 col.809₈₋₂₇; ГИБИ, т. V, 1964, с.252).

Въпреки, че нарича българите мизи, оказва се, че Лъв Дякон изобщо не ги е смятал за местен народ, а точно за пришълци. Но как да се признае и коментира подобно нещо в такова предаване? Затова се прилага „ситната цедка“, а зрителят е успешно заблуден, че между средновековните автори и твърденията на д-р Пасков цари пълно съгласие.

7.[1:52:24 – 2:10:33] Показаният на това място слайд, коментиран от Пл. Пасков,

В **alf** ийските хронисти Йоан Скилица и **АТАКА** Георги Кедрин, съобщавайки за разгрома на византийците при реката Ахелой 917 г. от цар Симеон, злобно пишат:

“не българинът, а мизиецът Симеон разгроми войската на християните (ромеите) със свойственното нему скитско безумие”.

И още нещо важно - приписвайки на цар Симеон “скитското безумие”, се отъждествяват «траките» и «скитите» в лицето на **българския** народ.

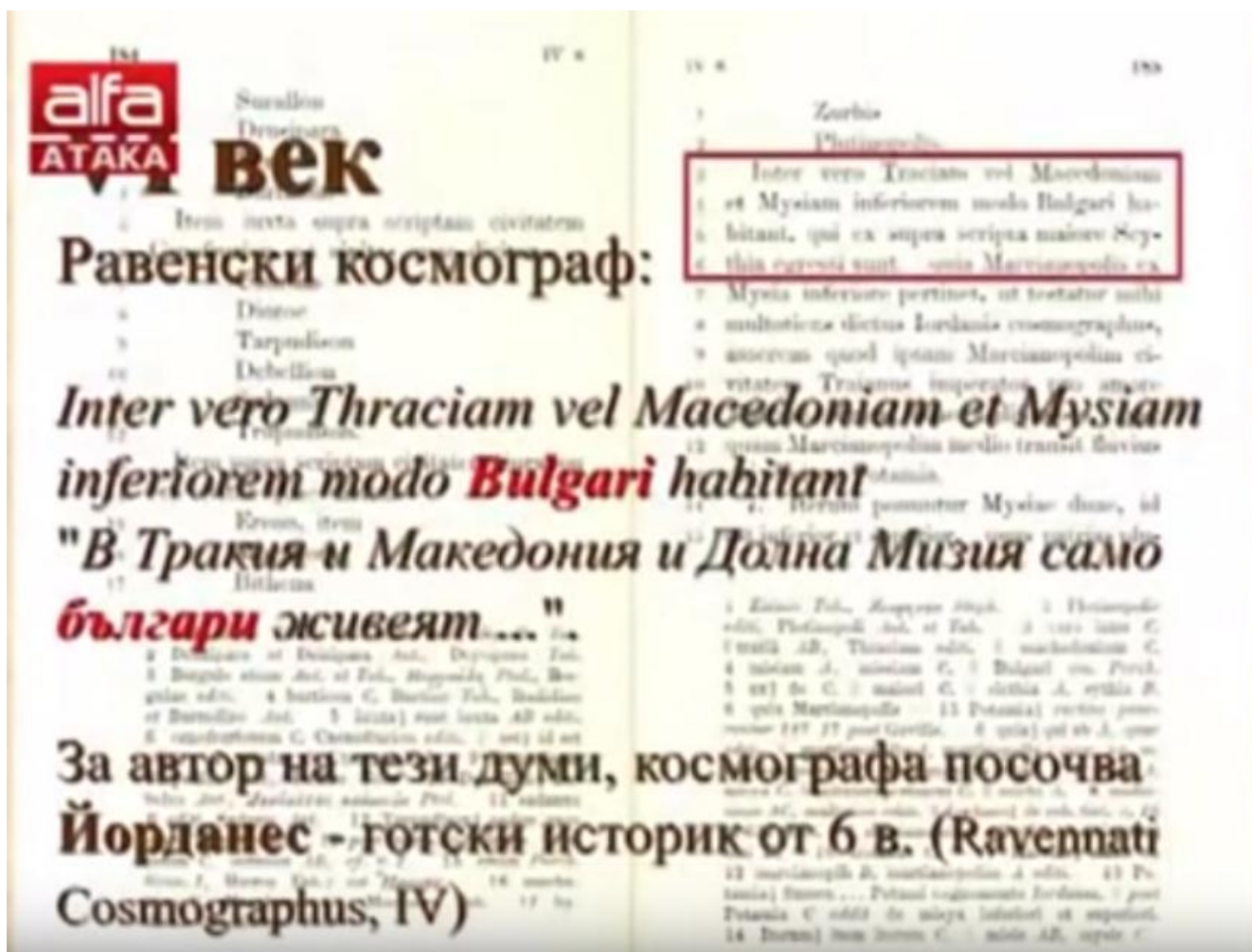
приписва стоящия в центъра цитат на Скилица-Кедрин. Всъщност, независимо от твърде разпространеното в интернет убеждение (споделяно, както виждаме, и от Пасков и сие), нито Скилица, нито Кедрин са писали такова нещо. Подобен текст, свързан с разказ за Ахелойската битка, съществува единствено в „История“ на Лъв Дякон, но той звучи така: „Симеон, предводителят на мизите, ... увлечен от своето скитско и свойствено нему безумие, заповядал на ромеите да го провъзгласят за автократор.“ (Leonis Diaconis Calonesis Historiae libri X, ed. Nasii, Bonnae 1828, p.122²⁷⁻³³; Leonis Diaconi Caloensis Historie libri decem, lib. VII, 7 – J.-P. Migne, PG, t.117, Paris 1894 p.835³¹⁻³⁷; ГИБИ, т. V, 1964, с.257).

Накратко казано, написаното в слайда кореспондира зле с истината. Вярно е, че някой приписва на Симеон скитско безумие, но този някой не е посоченият на слайда. Освен това изразът „скитско безумие“ е употребен в свършено различен контекст. Изречението от слайда, в което е вмъкнат, е измислено (или пък преписано на доверие) от Пасков или от екипа му. Това обикновено се нарича манипулация. Кой е по същество авторът ѝ остава неясно, но дори това да не е д-р Пасков, той охотно се е солидаризирал с нея. Последното определено е направено без никаква проверка за достоверност, което сочи, че многократно повтаряната мантра „казал – показал – доказал“ се спазва и прилага крайно избирателно.

Част IV: “Хан“ Аспарух бил създал нашата България

8.[2:10:00 – 2:10:33] Знаменитото изказване на презвитер Константин от Апамея, направено на XVI-тото заседание на Шестия вселенски събор, което известява за войната с България през 680/681г., д-р Пасков коментира така: *„Битката е между тези, които изповядват една и две воли, битката е религиозна, битката е теологическа, битката е за версии на християнството...“* Заключението е напълно невярно, но не е никак изненадващо като се има предвид как подобни „изследвачи“ работят с изворите: изваждат до десетина реда от стотици страници текст, който въобще не познават и схващат съдържанието на тези десетина реда буквално и формално, без да се интересуват ни най-малко от контекста.

9.[2:11:35 – 2:12:10] Текстът на този слайд се ползва с огромна популярност сред любителите на историята и особено сред тъй наречените автохтонци, защото им изглежда като „желязно“ доказателство срещу схващането, че българите са пришълци на Балканите, а не местно население (тракийско):

Интересно е обаче дали някой от тези, които възторжено повтарят направения от Ганчо Ценов превод на това скромно откъсче, се е поинтересувал какво следва след многоточието? Защо това кратко изречение се цитира само до тук, а не изцяло? Какво толкова неважно и незначително пише в липсващата част? Пише „qui et super scripta maiore Scythia egressi sunt”, което значи „които са дошли от споменатата погоре Голяма Скития“. Ето какво било! Превъзносяният и любим на автохтонците (в т.ч. и на д-р Пасков) Равенски космограф всъщност свидетелства, че българите са „дошляци“. Естествено, че никога няма да цитират цялото изречение. Но – като го прекъсват по средата – на практика извършват манипулация, защото фактически чрез това преиначават смисъла на съобщението, за да го използват за укрепване на тезата си.

Трябва да се отбележи и това, че преводът на цитираната част е също неточен (хайде, няма да казвам манипулиран). „Inter vero” не значи „в“, а „между“. „Vel” не значи „и“, а „или“. А пък „modo” е дума с доста значения в латински: тя може да означава „само“, „дори“, „наскоро“, „отскоро“, „току що“, „сега“ и пр. като преводът е в зависимост от контекста. След като се казва, че българите идват отнякъде, преводът е не „само“, а „отскоро“ или в краен случай - „сега“.

Впрочем, горе вдясно на слайда, оградено с червена линия, стои цялото изречение в латинския си оригинал, което удостоверява, че авторите на слайда и самият Пасков знаят какво пише там. Знаят, но въпреки това привеждат цитат само до средата на изречението. Така че това каре в червено е тяхното признание, че вършат манипулация.